

Előhang a Rakott 2011. december 1-i műsorához

A Rakott a bírói függetlenséggel és az igazságszolgáltatás szervezeti és személyi módosításával foglalkozik. Időszerű, de vajon fontos ez? A történelem válaszol. Az abszolutista modellben az uralkodó szava – háborús forrás-igénye, érdeke és akarata - volt a törvény. Annak kíméletlen fegyveres adószedői, rendőrei szereztek érvényt az ország totális végrehajtójaként. Ha pedig bárkinek mindezzel baja lett volna, akkor panaszra, igazságot kérni, jogorvoslatért őhozzá: ugyanahhoz lehetett fordulni, akitől függött mindez. Kicsiben ez jutott érvényre a földesúr-jobbágy viszonyában is: feudális megkötöttségekkel, adózással, úriszékkel. Önkény és kiszolgáltatottság volt e rendszer lényege, mely lázongásokba, forradalmakba torkollott. A polgári forradalmak, társadalmak axiómává tették, hogy hatalom-megosztás a kiút, annak kulcsa pedig a bírói függetlenség, az igazságszolgáltatás megszabadítása a pártos politikától. Törvény megszabhatja az ítékezés tartalmát, szisztémáját, büdtségét, főbb státus-viszonyait és garanciáit. Ám avatatlan kézzel, önérdékből mégse nyúlhatna hozzá egyetlen autokrata hadúr sem. Nem a hatalom kontrollálja ui. a bíróságok működését, hanem fordítva. Lázban ég a honi igazságszolgáltatás is. Mit érnek itt és ma a klasszikus értékek és elvek? Vendég: Dr. Fleck Zoltán jogszociológus, az ELTE tanszékvezetője és – a parlamenti elfoglaltságának függvényében - Dr. Bárándy Gergely országgyűlési képviselő, az OIT egykori tagja. Műsorvezető: Kolláth György

Adásmenet a Rakott 2011. december 1-i műsorához

Jó estét kívánok! A 36. amatőr órámban, élőben köszöntöm a hallgatót. Amatőrségemet jelzi, hogy nem kérdezősködő újságíró, riporter vagyok, aki beéri valamiféle válasszal. Hanem tanár és elemző is, aki beszélgetőtársként konyít valamit a választott témájához. A mai Rakott a bírói függetlenséggel és az igazságszolgáltatás szervezeti, igazgatási és személyi reformjával foglalkozik. A parlament minderről e héten döntött. Döntéseit sok jogi garanciális kétely, szakmai ellenvetés előzte meg: voltaképpen az alaptörvény vitájától kezdődően. Kár arra számítani, hogy az aggodalmak, a félresöpört fenntartások és a negatív prognózisok megszűnnek. Középpontjukban a Jolly Joker-ként használt országgyűlési 2/3 áll, mely eddig mindig részrehajló, pártérdekű intézkedést generált. Jóhiszemű olvasatban a többség pusztán gyorsít, erősít, hatékonyabbá kíván tenni. Realista, nem naiv megközelítésben a kormányoldal a saját céljaihoz kézre álló eszközt formál és használ, mindenáron. Kb. úgy, mint amikor a vevő egyszerre vásárol zongorát és egy baltát is hozzá.

Időszerű a téma, de vajon fontos-e? Először a történelem válaszol: szolgál példával, ad tanulságot. Az abszolutista modellben az uralkodó szava – háborús pénz-igénye, érdeke és akarata - volt a törvény. Annak kíméletlen fegyveres adószedői, rendőrei szereztek érvényt az ország totális végrehajtójaként. Ha pedig bárkinek mindezzel baja lett volna, akkor panaszra, igazságot kérni, jogorvoslatért őhozzá: vagyis ugyanahhoz lehetett fordulni, akitől függött mindez. Kicsiben ez jutott érvényre a földesúr-jobbágy viszonyában is: feudális megkötöttségekkel, adózással, úriszékkel. Önkény és kiszolgáltatottság volt e rendszer lényege, mely lázongásokba, forradalmakba torkollott. A polgári forradalmak, társadalmak axiómává tették, hogy hatalom-megosztás a kiút, annak kulcsa pedig a bírói függetlenség, az igazságszolgáltatás megszabadítása a pártos politikától. Azóta közös jog(állam)i zsinórmérték, hogy törvény megszabhatja az ítékezés tartalmát, alapszisztémáját, büdtségét, főbb státus-viszonyait és garanciáit. Ám avatatlan kézzel, felelőtlenül és önkényesen mégse nyúlhatna hozzá a rendszerhez egyetlen autokrata hadúr sem. Nem a hatalom kontrollálja ui. a bíróságok működését, hanem fordítva.

Magyarországon ma egy (?) pártsemleges tankönyv és az uralkodó államfelfogás tűz és víz. Ha összeeresztjük ezeket, fáradt gőz keletkezik, melynek zöme amúgy se a kerekre, hanem a kürtre megy. Az eredmény: nagyfogyasztás, éktelen zaj, kiszámíthatatlanság, helyben-járás,

lemaradás. A könyv mehet akár a kazánba is: ettől értelme-tartalma nem válik hamuvá. Az önző, dacos akarat csak ideig-óráig nyomhatja el a tudást.

Lássuk az oktatási követelmények főbb, kristálytisztá megállapításainak rövid kivonatát! Jegyzetek előbb az Összehasonlító alkotmányjog c. tankönyvünkéből /165-177. oldalak/: Hitler hatalomra jutásának alkotmányos módja olyan sokkot okozott az európai országokban, amely a demokratikus hatalmi ellensúlyok többirányú növelése előtt is megnyitotta az utat. A bírói függetlenség... nem egyszerűen alapelv, hanem az igazságszolgáltató tevékenység lényegi eleme: függetlenség nélkül a bíróság nem bíróság.” A bíróság szervezeti függetlensége ... a végrehajtó hatalommal szemben már Montesquieu felvetései, majd Bibó István hatalomelméleti kutatásai által megalapozottan külön garanciát igényel”.

Azaz nem mínusz, hanem pluszlépést. Kérdés ugyanakkor: a bírói hatalom önállóságának túlzott hangsúlyozása nem egy társadalomtól elzárt, korporatív, a kritikát nehezen tűrő, ellenőrizhetetlen hatalom kialakulásához vezet-e? Vajon a szervezeti függetlenség nem jár-e éppen ellentétes hatással: növelve a bírák konformitást ösztönző attitűdjét? Valódi, választ váró kérdések ezek, melyek meg sem érintették a mostani reform teoretikusait. Lett volna modernizálnivaló, csak más, mint amire nézve intézkedtek. Kialakíthattak volna egy józan, biztosítékokkal övezett, a felelősséget jól érvényesítő vegyes rendszert. Vegyes annyiban, amennyiben a kormányzati és a bírói öngazgatási kompetencia harmonikusan, együtt jut érvényre.

Íme, az alkotmányos európai zsinórmérték: “A bíróság függetlensége... akkor biztosított, ha...ítélkező funkciót gyakorol, független a felektől, a törvényhozó és a végrehajtó hatalomtól, tagjait megfelelő eljárásban és viszonylag hosszabb időre nevezik ki, összetétele nem önkényes, eljárása törvényes, tagjainak senki sem adhat utasítást, illetve tagjai más külső befolyás ellen is védve vannak, végül függetlenségük látszata is biztosított.” Az 1992 évi, honi kinevezési botrány tanulsága: a vegyes rendszer csak az önmegtartóztatás politikai kultúrája mellett működhet... Márpedig önmegtartóztatást gyakorolni, s mellette rendszerváltó szándékokat érvényesíteni az igazságszolgáltatásban igen nehéz egyszerre”.

Az Alkotmánytan tankönyv /528. old./ **az igazságszolgáltatás alapelveit** ekként definiálja: a bírói függetlenség, az igazságszolgáltatás bírói monopóliumának, az igazságszolgáltatás egységének elve, a társas-bíráskodás, az ülnökök részvételének, a bírósági tárgyalás nyilvánosságának elve, az anyanyelv használatának, az ártatlanság vélelmének joga, a védelem joga és az ügyvédség, a jogorvoslati jogosultság és a tisztességes eljárás elve. **A bírói függetlenség** címszó alatt ilyen **alfejezetek szerepelnek**: az ítélkező bíró függetlensége, függetlenség és felelősség, politikai függetlenség, a bíróság szervezeti függetlensége, alcímként az országgyűlés és a bíróság, a köztársasági elnök és a bíróság, a bíróság és a kormány viszonya, a hivatásos bíró személyes függetlensége, szolgálati viszonya, gazdasági függetlensége. Közszereplőink zöme nem tudja, hogy a **„bíróóságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása” olyan közös európai, emberi jogi érték, amely még a véleménynyilvánítás szabadságának is a korlátja lehet a Római Szerződés szerint.** Ehhez képest az, amit néhány elborult személy megenged magának egy-egy kedvezőtlen honi vagy strasbourgi ítélet kommentálásában, nem pusztán bornírtság. Mindez együttesen ad bírói immunitást a politikai hatalommal szemben. Elemei nem bonthatók meg, fel sem cserélhetők. Garanciái sem lennének csorbíthatók olyan szempontok szerint, mint pl. az eljárások időtartama, a szervezetek leterheltsége, s az ún. kiemelt ügyek kivételes kezelésmódja. Világos, hogy az 1997. évi bírósági reformról érdemes (lett volna) kasszát csinálni az államnak is: s annak nyomán korrekt és tartós továbbfejlesztést kialakítani, ám úgy, hogy az ne sértse, hanem erősítse az alkotmányos garanciákat. Másként történt. Szlogenekbe csomagolt beavatkozások jöttek: pl. gyorsítás. Amde a legerőteljesebb gyorsítás a statáriális bíráskodás volna. Ohne lacafaca? Ma tehát arról beszélgetünk, hogy mik a valódi kihívások, s azokra jó elemzések és fair válasz-intézkedések születtek-e? Lázban ég a honi

igazságszolgáltatás. Mit érnek vajon itt és ma a fenti klasszikus értékek és elvek? Ezekre válaszolnak a vendégeink, igaz e pillanatban csak egyes számban szólíthatom meg őket, nevezetesen és elsőként: Dr. Fleck Zoltán jogszociológust, az ELTE tanszékvezetőjét. Ide várjuk még sok előzetes egyeztetés nyomán Dr. Bárándy Gergely országgyűlési képviselőt is, aki 4 évig az OIT tagja volt. Megértéssel fogadjuk, hogy Bárándy kolléga éppen ezekben a percekben is a parlamentben munkálkodik: ő ui. a pártja vezérszónoka a kormányoldal reprezentánsai által az MSZMP-MSZP felelősségi összemosása révén tárgyalta, ún. bosszú-törvénynek. Az elvakult és ártó szándékú jogalkotás szakmai vétója valóban fontosabb, mint ez a mostani stúdió-beszélgetés: ígérhetem, hogy keressük a módot a ma el nem hangozható gondolatok műsorbeli bepótlására. Valószínűtlen ui., hogy a képviselő úr be tud kapcsolódni a beszélgetésünkbe, akár csak telefonon is: ám, ha mégis, köszönettel és örömmel fogadjuk. Egyébiránt: Fleck doktorral kitöltjük az egy órát, muníció biztosan van hozzá.

Fleck kolléga úr: a hallgató nevében is köszöntelek. Szervusz, köszönöm, hogy elfogadtad a meghívást. Nyitó villámkérdés: összességében elégedett vagy-e a hétfőn megszavazott átalakítással? Utóbbiban mi az, ami pozitív, s mi a legfőbb probléma, hiba?

Most, az első negyedóra elteltével rövid közszolgálati és kereskedelmi szünetet tartunk, de nyomban jövünk vissza. Folytatódik a Rakott Fleck Zoltánnal. A téma a bírói függetlenség és az igazságszolgáltatás reformja. Hagyomány a vendég rövid bemutatása. Dr. Fleck Zoltán a legnaprakészebb kutató, szerkesztő és közszereplő az igazságszolgáltatás elemzésében. Csak a legutóbbi napokban is 2 mérvadó interjúval és két jelentős, igényesen szerkesztett, ill. megírt kötettel jelentkezett. Ezért is szép gesztussal átadta neki a helyét a mai műsorban Badó Attila szegedi professzor, akit a Rakottba nemsokára elvárunk egy izgalmas könyv bemutatása alkalmából. Fleck kolléga 46 éves jogász és szociológus. Főbb kutatásai az egyetemi oktatás mellett a jogalkalmazás, a bírói jogérvényesítés, a társadalmi előítéletek és a jogállami működés köré csoportosulnak.

A műsor elemző részét történeti áttekintéssel kezdjük! Legalább 1997-ig érdemes visszamenni. Hogy néz ki a 97-es igazságszolgáltatási reform tudományos, szakmai mérlege? Miként értékeli azt a kutató? Készült-e vajon a 2011-es alkotmányozáshoz és az aktuális törvényalkotáshoz minderről valós, nyilvános állami diagnózis, reális szabályozási koncepció? Miből táplálkozott az alaptörvényi tételezés, és az hogyan sikerült? Alaposnak látszanak-e a szervezeti, szakmai, személyi, igazgatási és elnevezésbeli módosítások? Összefér-e a bírói elmozdíthatatlansággal a több száz fős kényszer-nyugdíjaztatás? Van ezzel összefüggésben bármiféle, a jogalkotást megalapozó hatástanulmány? Kollégák keserű humora minősít: ezeknek már egy BAKÁRA se futja? Egy másik kifakadása: úgy bánnak velünk, mintha Overdose-t előbb szántani, majd nyugdíjba küldenék? Jöjjenek a nyeretlen kétévesek? Nem olyan ez az egész, mint amikor a kakukk készül fészket rekvirálni? Jön majd valaki, aki még a saját miliójében is csak statiszta? Itt már felesleges a fékek és ellensúlyok rendszere? Végül, e blokkban: valóságosan mit lehetett és kellett volna tenni egy tisztességes továbbfejlesztés érdekében? Van ilyen elgondolása, előkészített részprogramja bármelyik ellenzéki oldalnak?

Ismét szünetet tartunk, de a hírek után jövünk vissza. Folytatjuk a Rakottat a bírósági reformmal és Fleck Zoltánnal. Ebben a negyedórás blokkban próbáljuk meg szakmailag, közjogilag és politikailag zsűrizni a benyújtott, majd bizarr módosításokkal el is fogadott törvénycsomagot. Fleck kolléga: mik voltak a fő benyomásaid a betérjesztés alapvonásairól, mi tűnt fel Neked a parlamenti vitából, és hol maradtak kritikus pontok? Miután a jog lelke a garancia /vagyis az, hogy ne egy személy kénye-kedvére, tudására és lelkiismeretére, hanem a rendszer védelmi logikájára építsünk és bízunk mindent/, sikert vagy kudarcot láttok-e inkább?

Nézzük meg közelebbről is az egyes novumokat! OIT vagy OBH: az egyik diétás a másik cukros üdítő volna? A bírói függetlenség: autonómia. Passzol ehhez vajon a durva

centralizáció, az egyszemélyi hatalom-gyakorlás? Az Országos Bírói Tanács majdani tagjaiként csakugyan hatáskör nélküli tanácskozókra lesz szükség? Sarzsi lesz, befolyás nem lesz. Jó ez így, nem példátlan visszalépés-e a testületi OIT-hez képest? Elérkeztünk a mai utolsó szünetünkhöz, de jövőnk vissza. Folytatódik és rövidesen be is fejeződik a Rakott: az igazságszolgáltatással és Fleck Zoltánnal. **Hasonló a hasonlónak örül, azaz a főbíró és az legfőbb ügyész sír-nevet alapon kooperál majd ezentúl? Sőt: a parádét az exponált ügyekben egy pörös fél, az ügyész lokalizálja, vezényli? Ez lenne akár egy politikával átszőtt büntetőperben is a fegyverek egyenlősége? A védelemnek pedig már hidegzuhanyként megjött a büntetőeljárás törvény-módosítás, mely európai szemmel is lesújtó módon korlátozta a védelem jogát, mozgásterét, de az eljáró bírót is itt-ott kiskorúsítja. Igaz ez? Vajon ennyire versenyképtelen lett és lesz a nyomozás és az ügyészi meghatározó szerep? Irány vissza a középkorba? Záró kérdésként: mit várhatunk vagy remélhetünk az igazságszolgáltatás területén 2012-re, főként az elkövetkezendő 4-6 hónapra? Az AB-re lehet vajon számítani?**

Adásidőnk lepergett. A játék maradt hátra. A játékos feladvány egyszerű, próbára ösztönző kérdései /és megfejtései/ a következők: **1) Ki mondta: a jó bíró elítéli, de nem gyűlöli azt, amit helytelenít? Válasz: Seneca. 2) A magyar nyelvben azonos fogalmak-e a törvényalkotás és a törvénykezés? Válasz: Nem** (az utóbbi ugyanis a bírák által megvalósuló ítélezést jelöli). **3) Mi a közkeletű neve az emberi jogok és szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kelt Egyezménynek? Válasz: Római Egyezmény.** A mindössze 1+1+2 szóra is leegyszerűsíthető megfejtéseket - az adásbeli elhangzás után - a fórumba várom. A leggyorsabb, perfekt megfejtő sportmezt nyer! Kellemes játékot kívánok! Köszönöm, hogy a vendégünk voltál Fleck Zoltán kolléga. Köszönöm a Klubrádió két munkatársának: Árva Brigittának és Burger Lajosnak is a segítő közreműködést. Legközelebbi élő adásunk december 22-én lesz. Ekkor különleges évzárót próbálunk készíteni két kiváló publicistával: a szellemes, vitriolos, elmés és bravúros írások nagymestereivel. Vendégünk, immár hagyományosan, évvégén Megyesi Gusztáv és Vánca István lesz. Szép estét kívánok a hallgatónak. A viszont hallásra: K. Gy. műsorát hallották.